

Soğuk Savaş Sürecinde Amerika Birleşik Devletleri'nde Afrika Çalışmaları: ABD Üniversiteleri Özelinde Kurumsallaşma Süreci

Batuhan Erdi Şahin 

Doktora Öğrencisi, Bölge Çalışmaları Enstitüsü, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, batuhanerdi.sahin@student.asbu.edu.tr

Atıf

Şahin, B. E. (2025). Soğuk Savaş Sürecinde Amerika Birleşik Devletleri'nde Afrika Çalışmaları: ABD Üniversiteleri Özelinde Kurumsallaşma Süreci. *Bölge Çalışmaları Dergisi*, 4(1), 130-158.

Makale Türü

Araştırma Makalesi

Makale Tarihi

Geliş Tarihi: 9 Mart 2025

Kabul Tarihi: 20 Mayıs 2025

İntihal/ Etik

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir.

Telif Hakkı

Bu makale, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

Yayıncı

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Özet

Bu çalışma, Soğuk Savaş sürecinde Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) Afrika Çalışmalarının ABD üniversiteleri özelinde nasıl geliştiğini ve kurumsallaştığını incelemektedir. ABD'de bölge çalışmalarının kurumsallaşması, Soğuk Savaş bağlamında şekillenmiş; bu dönemde hem ABD hem de Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB), Afrika gibi stratejik bölgelerde nüfuz elde edebilmek için akademik bilgiye yatırım yapmıştır. Bu durum, kıtanın iki süper güç arasında bir rekabet alanına dönüşmesine neden olmuştur. Afrika Çalışmalarının gelişimi, Soğuk Savaş sürecindeki Amerikan dış politikasından, Afrika'daki dekolonizasyon sürecinden ve küresel jeopolitik dinamiklerden etkilenmiştir. ABD, Afrika çalışmalarına ağırlık vererek kıtadaki çıkarlarını korumayı, yeni bağımsız devletlerle ilişkilerini güçlendirmeyi ve Soğuk Savaş rekabetinde avantaj sağlamayı hedeflemiştir. Akademide üretilen bilgi, bu doğrultuda politika yapımcılar için kritik bir kaynak haline gelmiştir. Makale, ABD'deki çeşitli üniversitelerde kurulan Afrika Çalışmaları programlarını ve merkezlerini detaylı bir şekilde incelemektedir. Bu programlar, Afrika dillerinin öğretilmesi, kıta tarihine dair akademik çalışmalar yürütülmesi ve Afrika'nın politik, sosyal ve ekonomik meselelerine yönelik analizler yapılması gibi amaçlara sahiptir. Ayrıca, saha araştırmaları ve Afrika'ya yönelik akademik geziler de bu sürecin bir parçası olmuştur. Üniversiteler, vakıflar ve dernekler tarafından sağlanan finansman sayesinde Afrika Çalışmaları alanında hızlı bir gelişim kaydetmiştir. Çalışma, Soğuk Savaş döneminde üniversitelerin hangi alanlara odaklandığını, Afrika Çalışmaları kapsamında yazılan tezlerin içeriklerini ve akademisyenlerin araştırma konularını analiz ederek, ABD'de bu alanın kurumsallaşma sürecini kapsamlı bir şekilde değerlendirmektedir.

Anahtar Kelimeler: ABD'de Afrika Çalışmaları, Kurumsallaşma, Bölge Çalışmaları, ABD Üniversiteleri, Dış Politika.

African Studies in the United States During the Cold War: The Institutionalization Process in American Universities

Batuhan Erdi Şahin 

PhD student, Institute for Area Studies, Social Sciences University of Ankara, batuhanerdi.sahin@student.asbu.edu.tr.

Citation

Şahin, B. E. (2025). African Studies in the United States During the Cold War: The Institutionalization Process in American Universities. *Bölge Çalışmaları Dergisi*, 4(1), 130-158.

Article Type

Research Article

Article History

Submitted: 9 March 2025

Accepted: 20 May 2025

Plagiarism/ Ethic

This article has been reviewed by at least two referees and it has been confirmed that it is plagiarism-free and complies with research and publication ethics.

Copyright

This work is licensed under Creative Commons AttributionNonCommercial 4.0 International License (CC BY NC).

Publisher

Social Sciences University of Ankara

Abstract

This study examines how African Studies developed and institutionalized in American universities during the Cold War. The institutionalization of area studies in the United States was shaped within the context of the Cold War; during this period, both the United States and the Soviet Union invested in academic knowledge to gain influence in strategic regions like Africa. This dynamic turned the continent into a competitive arena between the two superpowers. The development of African Studies was influenced by U.S. foreign policy during the Cold War, the decolonization process in Africa, and global geopolitical dynamics. By prioritizing African Studies, the U.S. aimed to safeguard its interests on the continent, strengthen its relations with newly independent states, and gain an advantage in the Cold War rivalry. The knowledge produced in academia became a critical resource for policymakers in this regard. This article provides a detailed examination of African Studies programs and centers established at various universities in the U.S. These programs aimed to teach African languages, conduct academic research on the continent's history, and analyze Africa's political, social, and economic issues. Additionally, field research and academic trips to Africa became integral to this process. The field of African Studies rapidly expanded, supported by funding from universities, foundations, and associations. The study comprehensively evaluates the institutionalization of African Studies in the U.S. by analyzing the focal areas of universities during the Cold War, the content of theses written within this field, and the research topics pursued by academics.

Keywords: African Studies in the U.S., Institutionalization, Area Studies, American Universities, Foreign Policy.

Giriş

Devletler, varlıklarını sürdürebilmek ve uluslararası sistemdeki konumlarını güçlendirebilmek için diğer bölgeler veya ülkeler üzerinde etkili olmayı, ilişkilerini şekillendirmeyi ve zaman zaman hegemonya kurmayı hedefler. Bu durum, devletlerin sürekliliği açısından stratejik bir zorunluluk haline gelmiştir. Devletlerin bu hedefleri doğrultusunda yalnız hareket etmeleri çoğu zaman mümkün olmamış, aksine tarihsel olarak birbirleriyle çok boyutlu ilişkiler ve etkileşimler kurmak zorunda kalmışlardır. Bu karşılıklı bağımlılık ilişkisi ise çoğu zaman bir rekabet ve mücadele ortamı yaratmıştır. Bu durum yalnızca 21. yüzyıla sınırlı olmayıp geçmiş yüzyıllarda da devletlerin birbiriyle mücadeleleri, esasen bölgesel güç mücadelesi şeklinde tezahür etmiştir. İşte bu mücadele ortamı, devletlerin belirli bölgeler üzerinde daha fazla bilgi ve analiz üretme ihtiyacını doğurmuş; bu da bölge çalışmalarının akademide kurumsallaşmasına zemin hazırlamıştır. Bu çalışmada esasen Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) akademik bir alan olarak Afrika Çalışmalarının nasıl geliştiğini ve kurumsallaştığını irdelemektedir. Özellikle ABD’de Afrika Çalışmalarının hangi amaçla kurumsallaştığı ve yıllar içerisinde ABD üniversitelerinde Afrika Çalışmalarının nasıl kurulup geliştiği üzerinde durulmuştur.

Çalışma zaman dilimi açısından Soğuk Savaş sürecini esas almaktadır. Bu hususun temel sebebi, ABD’de Afrika Çalışmalarının kurumsallaşma sürecinin Soğuk Savaş ile başlamasıdır. Soğuk Savaş dönemi, yalnızca askeri ve siyasi rekabetin değil, aynı zamanda bilgi üretimi üzerinden şekillenen bir küresel mücadele alanı olmuştur. Bu bağlamda ABD, dış politikasının yönünü belirlerken akademik üretimi stratejik bir araç olarak kullanmıştır. Soğuk Savaş’ın etkisiyle gelişen bölge çalışmaları, devletlerin uluslararası sistemde nüfuz kurma çabalarının bir uzantısı olarak akademide kurumsallaşmıştır. Makale, bu kurumsallaşma sürecini tarihsel bir perspektifle ele alarak, üniversiteler bünyesinde kurulan Afrika Çalışmaları programlarını, bu programların içeriklerini, fon kaynaklarını ve dış politika ile ilişkisini yalnızca entelektüel değil aynı zamanda araçsal bir işlev gördüğünü de ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, çalışmanın temel sorusu şudur: Soğuk Savaş döneminde ABD’de Afrika Çalışmaları neden, hangi amaçla, hangi kurumsal yapılar içerisinde, nasıl bir motivasyonla ve hangi aktörlerin katkısıyla gelişmiştir? Bu doğrultuda makale, disiplinler arası bir yaklaşımla tarih, siyaset bilimi, antropoloji ve ekonomi gibi alanlarda faaliyet gösteren Afrika Çalışmaları programlarını örneklem yoluyla analiz etmekte; söz konusu süreçte vakıflar, kamu kurumları ve üniversitelerin rolünü ortaya koymaktadır. Temel argüman ise, Soğuk Savaş döneminde

ABD’de Afrika Çalışmalarının, sadece akademik ihtiyaçlardan değil, aynı zamanda dış politika gereksinimlerinden kaynaklanan stratejik bir yönelim olarak geliştiğidir.

1. ABD Dış Politikasında Soğuk Savaş’ın Etkisi ve Afrika’ya Yansıması

Soğuk Savaş dönemi, ABD’nin dış politika önceliklerini yeniden şekillendirdiği ve bilgi üretimini stratejik bir araç haline getirdiği bir kırılma noktası olmuştur. Bu süreçte yalnızca askeri veya diplomatik değil, akademik alandaki yönelimler de küresel rekabetin bir parçası haline gelmiştir. Özellikle Afrika gibi birçok açıdan stratejik bölgeler, ABD için sadece jeopolitik veya ekonomik çıkarların değil aynı zamanda ideolojik mücadelelerin de merkezi hâline gelmiştir. Bu bağlamda, Afrika Çalışmalarının ABD’de bir akademik alan olarak gelişimi, Soğuk Savaş’ın gerekleri doğrultusunda biçimlenmiştir. Dolayısıyla, ilk olarak Soğuk Savaş’ın ABD dış politikasını nasıl şekillendirdiğini, Afrika’nın bu dönemde ABD açısından ne anlam ifade ettiğini ve bu çerçevede akademide nasıl bir yönelim oluştuğunu değerlendirmek bu çalışmanın ilerleyen bölümleri için tarihsel bir arka plan sunacaktır.

Soğuk Savaş’ın kökeni, nasıl geliştiği veya kavramsal anlamda tanımı üzerine literatürde birçok görüş ve tartışma yer almaktadır. Bu noktada tek bir olay veya durum üzerinden gitmek ve genelleme yapmak doğru bir yaklaşım değildir (Besi, Hanhimâki, Maiolo, & Schulze, 2012, s. 257). Bununla birlikte, kavramın tarihsel bağlamda nasıl tanımlandığını ortaya koymak açısından bazı tanımlar açıklayıcı bir çerçeve sunmaktadır. Örnek olarak Sander’in aktardığı üzere Soğuk Savaş:

“İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra galip çıkmış iki büyük devlet ve bu devletlerin çerçevesinde kümelenmiş, küçük devletler arasındaki anlaşmazlık ve çatışmanın, doğrudan birbirlerine karşı silah kullanmadan sürdürdüğü belirli bir tarihsel döneme verilen addır” (Sander, 2013, s. 224). Bu bağlamda, uzun yıllar boyunca farklı alanlarda karşı karşıya gelen ABD ve SSCB arasında kesintisiz bir güç mücadelesi sürmüştür. Soğuk Savaş döneminde ABD, dış politikasını yalnızca açık çatışmayı önlemeye değil, aynı zamanda küresel ölçekte ideolojik ve politik rekabeti yönetmeye odaklanmıştır. Komünizmi, serbest ticaret, serbest seçimler ve bireysel özgürlükler için bir tehdit olarak değerlendiren ABD diplomasisi, bu ideolojinin yayılmasını engellemeyi ve var olduğu bölgelerde etkisini sınırlamayı temel hedef haline getirmiştir (National Museum of American Diplomacy, 2024).

ABD’nin tanımlamasına göre, özgür dünya ile sosyalist blok arasındaki varoluşsal rekabet, caydırıcılık ve yumuşama yoluyla yönetilmesi gereken, kesintisiz bir hayat gerçeği olarak görülmüştür. ABD, müttefiklerini güçlendirmek ve bağlantısız ülkeleri kendi safına çekmek amacıyla, ABD silahlarına, pazarlarına, eğitim sistemine ve teknolojisine ayrıcalıklı

Soğuk Savaş Sürecinde ABD’de Afrika Çalışmaları: ABD Üniversiteleri Özelinde Kurumsallaşma Süreci

erişim imkânı sunan bir strateji benimsemiştir (Fingar, 2018, s. 3). Bu stratejiyi uygularken bazı bölgelere özel bir önem atfedilmiş, Afrika kıtası da bu bölgeler arasında öne çıkmıştır. Afrika’ya verilen önemin arkasında Sovyet tehdidin yanı sıra kıtanın farklı alt bölgelerinde zengin doğal kaynaklarının bulunması, bazı ülkelerin deniz ticaret rotalarında stratejik konumlara sahip olması, kıtanın genç ve dinamik bir nüfusun olması gibi faktörler de yer almıştır. Ancak en temel etken, Soğuk Savaş döneminde Afrika ülkelerinin büyük bölümünün bağımsızlıklarını yeni kazanması ve bu yeni devletlerin uluslararası sistemdeki yönelimlerinin henüz belirsiz olmasıdır. Bahsi geçen hususlar detaylandırıldığında, ilk olarak Afrika, Avrupa’nın sömürge yönetimi altında bulunurken güçlü bir anti-sömürgeci milliyetçilik dalgası yaşamıştır. Bu durum, Amerikan siyasi liderleri tarafından, Avrupa dışındaki ve Sovyet ideolojik etkisine açık, hassas bir bölge olarak değerlendirilmiştir. Sömürgeciliğin sona erip Afrika ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanmasından sonra bile, kıtanın kırılgan ve istikrarsız bir coğrafya olduğu yönündeki algı varlığını sürdürmüştür. Bu nedenle, Afrika’nın komünist ideoloji ve siyasi etkiden korunması, ABD’nin sömürge sonrası döneme yönelik temel politika hedeflerinden biri haline gelmiştir. Nitekim bu yaklaşım, Eisenhower döneminde şekillenmiş ve Ronald Reagan ile George Bush yönetimlerine kadar büyük ölçüde değişmeden devam etmiştir. Yine kıtaya jeostratejik açıdan bakıldığında: Süveyş Kanalı, Babülmendep Boğazı ve Ümit Burnu gibi ticaret yolları, Amerika’nın kendi ve Avrupa’daki müttefikleri için hayati önem taşımıştır. Özellikle Ümit Burnu rotası, Batı için stratejik açıdan kritik bir öneme haiz olmuştur. Bu nedenle örnek olarak Soğuk Savaş dönemi boyunca ABD, Güney Afrika’da Sovyet destekli bir radikal rejimin iktidara gelmesinin önüne geçmek için ayrıca bir çaba sarf etmiştir.

Özetle ABD dış politikasında Afrika’nın ne derece yer aldığı, çoğunlukla kıtadaki Sovyet girişimlerinin varlığına veya ABD yetkililerinin algıladığı gerçek ya da olası Sovyet tehdidine bağlı olarak dalgalanmıştır (Ohaegbulam, 1992, s. 19-24). Bu kapsamda ABD, Afrika’yı Soğuk Savaş dönemi boyunca Sovyet ideolojik etkisine karşı korumaya yönelik stratejik bir öncelik olarak değerlendirmiştir. Bu yaklaşım, kıtanın bağımsızlık sonrası istikrarsızlık ve Sovyet tehdidi gibi faktörlerle şekillenen bir dış politika hedefi olarak devam etmiştir.

2. ABD’de Bölge Çalışmaları ve Afrika Çalışmalarının Soğuk Savaş Dönemindeki Gelişimi

Soğuk Savaş dönemi, sadece uluslararası ilişkilerde değil, aynı zamanda akademik alanlarda da önemli dönüşümlere yol açmıştır. Bu dönemde, akademik dünyada üretilen bilginin sadece teorik bir amaç taşımadığını, aynı zamanda ABD’nin dış politikasına şekil

verme ve küresel hegemonya stratejilerini destekleme noktasında önemli bir araç haline geldiği görülmektedir. Akademi içerisinde özellikle bölge çalışmalarına yönelik artan ilgi de Soğuk Savaş'ın rekabetçi ortamında bilgi üretiminin stratejik bir değer kazanmasının bir yansıması olmuştur. Bu çerçevede, farklı coğrafyalar üzerine derinlemesine bilgi edinmek, ABD'nin dış politika hedeflerini belirlemede ve sahadaki etkisini artırmada kritik bir rol oynamıştır. Bu noktada ABD'nin bölge çalışmalarına ilgisinin temelinde Soğuk Savaş'ın getirdiği rekabet yatmakta ve bölge çalışmalarının kurumsallaşmasının aynı dönem içerisinde geliştiği görülmektedir (Katzenstein, 2001, s. 789). Soğuk Savaş esas olarak bölgeler arasındaki bir mücadeleye sahne olduğundan, ABD bu rekabette üstünlük sağlamak amacıyla bölge çalışmalarına büyük önem atfetmiştir. Bölge çalışmalarında üretilen bilgilerin siyasa yapıcılarının karar alma süreçlerinde kritik bir rol oynaması, bu önemin temel nedenini oluşturmuştur. Hem ABD hem de SSCB, çeşitli bölgeler üzerinde nüfuz kurabilmek için akademik bilgiye dayalı stratejilere ihtiyaç duymuştur. Bu çerçevede, ABD'de bölge çalışmalarının temelinde jeo-stratejik dinamiklerin belirleyici olduğu görülmektedir (Huat ve diğerleri, 2019, s. 34). Bu genel çerçeve içinde, Soğuk Savaş'ın jeo-stratejik dinamikleri doğrultusunda Afrika da önemli bir rekabet alanı haline gelmiş ve bu durum, ABD'de Afrika Çalışmalarının ayrı bir akademik disiplin olarak yükselmesine zemin hazırlamıştır.

Literatüre bakıldığında ABD'de Afrika Çalışmalarının gelişimi, transatlantik köle ticareti sebebiyle Afrika ile kurulan tarihi ilişkilere atfedilmektedir (Tepeciklioğlu, 2019, s. 126). Bu bağlamda John Henrik Clarke "*ABD'nin Afrika'ya olan ilgisinin ulusun kendisi kadar eski olduğunu*" belirtmektedir (Clarke, 1969, s. 10). ABD'nin Afrika Çalışmaları ve Afro-Amerikan Çalışmaları alanlarında ürettiği araştırmalar, diğer akademik disiplinler gibi, tarihin dinamikleri tarafından şekillendirilmiştir. Bu disiplinlerdeki bilgi üretimi ve dolaşımı, tarih boyunca değişen kurumsal, entelektüel ve ideolojik süreçlerden etkilenmiştir (Zezeza, 2011, s. 9-10). Bu durum ABD'nin tarihsel olarak dış politika yönelimlerinin bölge çalışmaları ile olan bağlantısını açıklamaktadır. Genel olarak, bir ülkedeki bölge çalışmalarının gelişimi o ülkenin dış politikasıyla doğrudan bağlantılı olduğu için ABD'de de değişen dış politika süreçleri ve bölgesel yönelimler, Afrika Çalışmalarını doğrudan etkilemiştir.

1996 yılında Ford Vakfı ve Afrika Çalışmaları Derneğinde ekonomik antropolog ve Northwestern Üniversitesi'nde program direktörü olan Jane Guyer tarafından yayımlanan (1996) *African Studies in the United States: A Perspective* başlıklı çalışma, Soğuk Savaş sürecinde ABD'deki Afrika Çalışmalarının gelişimini detaylı bir şekilde incelemiştir. Guyer, çalışmasında ABD'deki Afrika Çalışmalarını üç döneme ayırmıştır. İlk dönemin 1960'larda başladığını ifade eden Guyer, bu dönemin temel dinamiğini Afrika'daki devletlerin bağımsızlık süreçleriyle

Soğuk Savaş Sürecinde ABD’de Afrika Çalışmaları: ABD Üniversiteleri Özelinde Kurumsallaşma Süreci

bağdaştırmaktadır. Bu döneme dair ek bir not olarak, Clarce’ın ise 1969’da yayımladığı çalışmaya bakıldığında, gelişmekte olan Afrika Çalışmaları programlarının çoğunun tarihten ziyade antropoloji ve siyaset alanlarına odaklandığı görülmektedir (Clarce, 1969, s. 10). İkinci dönemin ekonomik temelli olduğunu vurgulayan Guyer, bu dönemi 1973 Yom Kippur Savaşı, petrol krizi, 1971’de Bretton Woods Anlaşması’nın çökmesi ve Afrika’daki kıtlık ile ekonomik krizle ilişkilendirmektedir. Guyer, bahsi geçen bu durumları 1996 perspektifinden değerlendirdiğinde, üniversitelerin Afrika Çalışmaları alanında yeniden konumlandırıldığını ifade etmiştir (McCann, 2002, s. 30). Guyer’in ve Clarce’ın değerlendirmeleri, Afrika Çalışmalarının ABD’deki gelişiminin yalnızca akademik ilgiyle değil, küresel siyasi ve ekonomik dinamiklerle doğrudan şekillendiğini göstermektedir. Bu çalışmalar, disiplinler arası yönelimin ve dönemsel krizlerin, Afrika Çalışmaları alanının kurumsal yapısını ve önceliklerini belirlemede belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır.

ABD’de Afrika Çalışmalarının yalnızca Soğuk Savaş sürecine özgü olmadığı da açıktır; ancak bu dönemde kurumsallaşmış ve sistemli bir yapıya kavuşmuştur. Guyer ve Clarce’ın analizlerinin yanı sıra Atlantik köle ticareti ve Afrika tarihi üzerine çalışmalarıyla ünlü Philip D. Curtin’e göre ise ABD’de Afrika Çalışmalarının kurumsallaşma süreci iki aşamada gerçekleşmiştir. İlk aşama, 1948’de Northwestern Üniversitesi’nde ve 1954’te Boston Üniversitesi’nde Afrika Çalışmaları programlarının oluşturulmasıyla başlamıştır. Bu ilk aşama 1958’e kadar sürmüştür, bu süreçte farklı üniversitelerde 10 yeni Afrika Çalışmaları programı açılmıştır. Bu iki üniversitenin ardından, diğer Afrika Çalışmaları programları da bölge çalışmaları modeline uygun biçimde disiplinler arası bir yapıya kavuşmuş ve farklı alanlardaki uzmanları bünyesine katarak kurumsallaşma sürecine girmiştir. Bu kurumsallaşma sürecinde, Ford ve Carnegie Corporation of New York Vakfı, Afrika Çalışmaları alanında uzmanlaşacak akademisyenler ve araştırmalar için maddi destek sağlamıştır. Kurumsallaşma sürecinin ikinci aşaması 1960’ta başlamış ve belirli üniversitelerde lisansüstü programların açılmasıyla ilerlemiştir (Ferreira, 2010, s. 72-73).

ABD’de Afrika Çalışmaları, İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurumsallaşmış olsa da savaş öncesi dönemde Afro-Amerikan Çalışmalarıyla yakından ilişkili bir gelişim süreci izlemiştir (Zezeza, 2011, s. 12). Başta Afro-Amerikalılar olmak üzere, diğer azınlık gruplarının araştırmalarıyla bağlantılı olarak şekillenen Afrika Çalışmaları; aynı dönemde kölelik, köle ticareti ve özgürlük gibi konuların da akademik çalışmaların merkezinde yer almasıyla birlikte gelişim göstermiştir. Bu süreçte, neo-sömürgeci egemenlik bağlamında *Öteki’yi* bilmenin önemli hale gelmesi, ABD’de Afrika Çalışmalarının büyük ölçüde bu kavramsal zeminde inşa edilmesine neden olmuştur. Bu doğrultuda, başta vakıflar olmak üzere ABD hükümeti

tarafından ABD üniversitelerinde açılan Afrika Çalışmaları merkezlerine önemli miktarda ekonomik destek sağlanmış ve bu alanın kurumsal gelişimi teşvik edilmiştir. Ayrılan fonlar, özellikle Afrika hakkında bilgi üretimini artırmaya yönelik olarak kullanılmıştır (Msindo, 2020, s. 7). Ayrıca, ABD üniversitelerinde bölgesel araştırma merkezlerinin kurulmasını teşvik eden 1958 tarihli Ulusal Savunma Eğitim Yasası (National Defense Education Act) da bu sürece kurumsal bir ivme kazandırmıştır. NDEA, özellikle siyaset bilimi başta olmak üzere disiplinler arası araştırmaları finanse etmiş ve Afrika Çalışmalarının gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur (McCann, 2002, s. 31).

Bahsi geçen bu destek ve kurumsallaşma süreci, Afrika Çalışmalarına yönelik ilginin yalnızca akademik değil, aynı zamanda stratejik saiklerle de şekillendiğini göstermektedir. Nitekim ABD, Soğuk Savaş ortamında, ABD üniversitelerinin dünyanın çeşitli toplumları ve kültürleri hakkında bilgi üretiminde yetersiz kaldığını değerlendirmiştir. Bu doğrultuda, bölge çalışmalarına haliyle Afrika Çalışmalarına da olan ilgisini artırmıştır ve küresel ölçekte teşvik etmek amacıyla belirli vakıflara fon sağlamıştır. Bunun yanı sıra hem özel sektör hem de kamu tarafından savunma sektörü ve istihbarat servisleri aracılığıyla bölge çalışmalarına finansman ayrılmıştır (Jewsiewicki, 2007, s. 128). Amerikan akademisinde bölge çalışmaları kapsamında üretilen bilgi ABD'nin bölgesel hegemonya inşasına hizmet edecek şekilde şekillenmiştir.

Yazarların incelediği dönemler, kurumsallaşma süreçleri ve dönemin konjonktürel dinamikleri dikkate alındığında, ABD'de Afrika Çalışmalarının nasıl şekillendiğini ve bu süreçlerin hangi iç ve dış politika etkenlerinden etkilendiğini daha iyi anlayabilmek için, o dönemdeki üniversite literatürüne, çalışmalara ve araştırma merkezlerine odaklanmak faydalı olacaktır. Bu bağlamda, Cambridge Üniversitesi tarafından 1958-1969 yılları arasında yayımlanan *Afrika Araştırmaları Bülteni*, ABD üniversitelerindeki Afrika Çalışmalarının gelişimine ışık tutmuştur.

3. Soğuk Savaş Sürecinde ABD Üniversitelerinde Kurulan Afrika Araştırma Merkezleri ve Programları

Amerikan yükseköğretim kurumlarında Afrika Çalışmalarına yönelik ilgi, kökenlerini mezhep kolejlerinde misyoner yetiştirme amacıyla başlatılan çalışmalara kadar götürmektedir. Bu erken dönem girişimlerinin temel motivasyonu, Batı dışı olarak tanımlanan Latin Amerika, Rusya, Doğu Avrupa, Orta Doğu, Sahra Altı Afrika ve Uzak Doğu gibi bölgelere Batılı değerleri aktarmak olmuştur. Tarihsel süreç içinde, dünya genelindeki bilgi ihtiyacının artmasıyla birlikte bu çalışmalar daha sistematik bir boyut kazanmıştır. Bu çerçevede, İkinci Dünya Savaşı sırasında ABD'de Afrika'ya ilişkin uluslararası bir konferans düzenlenmek

Soğuk Savaş Sürecinde ABD’de Afrika Çalışmaları: ABD Üniversiteleri Özelinde Kurumsallaşma Süreci

istenmişse de, bu girişim sonuçsuz kalmıştır. Savaş sonrası dönemde ise, Carnegie Corporation of New York bölge çalışmalarına ayırdığı kaynakları Afrika Çalışmalarına yönlendirerek küçük akademisyen gruplarının Afrika’da saha araştırmaları yapmasına destek olmuştur (Dressel, 1966, s. 66). Bu gelişmelerin ardından, birçok ABD üniversitesi, vakıf ve derneklerin sağladığı finansmanla Afrika Çalışmaları programları kurmaya başlamıştır. Kuruluş yıllarından bağımsız olarak, izleyen bölümlerde bu üniversitelerdeki Afrika Çalışmaları programlarının kuruluş amaçları, işleyişleri ve içerikleri ayrıntılı biçimde ele alınacaktır.

3.1 Boston Üniversitesi

Boston Üniversitesi’nde yer alan Afrika Çalışmaları Programı, 1953 yılında Afrika dilleri ve bölge çalışmalarını desteklemek amacıyla kurulmuştur. Bu program, ABD Eğitim Bakanlığı’nın Başlık VI Ulusal Kaynak Merkezi tarafından federal fonlarla desteklenerek hayata geçirilmiştir (Boston University African Studies Center, 2022). Cambridge Üniversitesi’nin 1961 yılında yayımladığı ABD’de Afrika Çalışmaları başlıklı bültende, programın akademik kadrosuna ilişkin bilgilere de yer verilmiştir. 1961 yılı itibarıyla program, on iki yarı zamanlı akademisyen ve iki araştırma görevlisinden oluşan bir kadroya sahipken, öğretim ve araştırma kadrosu yedi tam zamanlı akademisyen ve iki yarı zamanlı araştırma görevlisinden oluşmaktadır. Programın akademik kadrosunun araştırma alanları incelendiğinde, dönemin direktörü William O. Brown’ın sosyoloji alanında araştırmalar yaptığı görülmektedir. Diğer akademik üyeler ise tarih, siyaset bilimi, antropoloji, sosyoloji, ekonomi ve coğrafya alanlarında çalışmalar yürütmüştür. Program, sosyal bilimler alanında akredite edilmiş bölümlerde geniş bir yelpazede kurslar, seminerler ve yönlendirilmiş çalışmalar sunmaktadır.

1961-62 yıllarında programda; antropoloji ve sosyoloji, Afrika halkları ve kültürleri, çağdaş Afrika’nın sorunları, Afrika toplumlarının sosyal organizasyonu, Afrika tarihi, Afrika’da geleneksel toplum ve sosyal değişim, Afrika’da kabile toplumu, Afrika’da yerel siyasi sistemler, az gelişmiş bölgelerin ekonomisi ve ekonomik kalkınma, Afrika coğrafyası, çağdaş Afrika siyaseti, Afrika’da hükümet ve siyaset sorunları gibi konularda eğitimler verilmiştir. Ayrıca, az gelişmiş bölgelerin siyasi sorunları, Afrika’da milliyetçilik, Afrika tarihine giriş, Afrika tarihinin sorunları ve modern Avrupa emperyalizmi gibi birçok disiplini içeren seminer, kurs ve eğitimler de düzenlenmiştir (African Studies Association, 1961, s. 9-10). 1961-62 yıllarında programın finansmanı Boston Üniversitesi bütçesi ve Ford Vakfı tarafından karşılanmıştır. Programın öncelikli hedeflerinden bir diğeri de Dışişleri Bakanlığı memurlarının eğitimi olmuştur. Bu amaç doğrultusunda, 1959 yılında Uluslararası İş Birliği İdaresi (USAID’in öncüsü) ile üç yıllık bir anlaşma yapılarak dört grup memur için 6-7 aylık eğitim programları

düzenlenmiştir. Ayrıca, Ford Vakfı lisansüstü bursları kapsamında 2.250 dolarlık mali destek ve öğrenim ücreti sağlamış, üniversitenin sunduğu ek katkılarla bu hibe desteklenmiştir (Boston University, 2025).

Kurulduğu ilk yıllarda olduğu gibi, Boston Üniversitesi Afrika Çalışmaları programı lisans ve yüksek lisans düzeyinde eğitim vermekte; ayrıca dil ve çeşitli alanlarda kurslar sunmaktadır. Programın öne çıkan yönlerinden biri, Amharca, Arapça, Hausa, Igbo, Swahili, Twi, Wolof, Xhosa ve Zulu gibi Afrika dilleri üzerine kapsamlı eğitim sunmasıdır (Boston University, 2025).

3.2 California Üniversitesi

Boston Üniversitesi'nden sonra açılan bir diğer Afrika Araştırma Merkezi, 1 Temmuz 1959'da Los Angeles'ta, California Üniversitesi bünyesinde Afrika Çalışmaları Merkezi olarak kurulmuştur. Merkez, öğrenci, akademisyen, eğitimci, politika yapıcı, girişimci, sanatçı ve aktivistleri bir araya getirmek amacıyla kurulmuş ve üç temel misyon üstlenmiştir: a) Afrikalı araştırmacıları teşvik etmek amacıyla burs programları düzenlemek b) kamu diplomasisi kapsamında girişimleri desteklemek, uluslararası konferanslar ve öğretmen yetiştirme atölyeleri organize etmek, görsel sanatlarla birlikte hizmet programları geliştirmek ve son olarak c) California Üniversitesinin öğrencileri ile Afrika'daki öğrencilerin akademik ve mesleki alanda zenginleşmesi için fırsatlar yaratmak (UCLA African Studies Center , 2022). Araştırma Merkezi, ilk açıldığı yıllarda antropoloji, coğrafya, ekonomi, tarih, siyaset bilimi, eğitim ve dilbilim olmak üzere yedi disiplinde doğrudan Afrika'ya odaklanan toplam yirmi üç ders (14 lisans ve 9 yüksek lisans) programını hayata geçirmiştir. Ek olarak, Afrika toplumlarının incelenmesi ve anlaşılmasıyla yakından ilişkili on altı dersi (9 lisans ve 7 yüksek lisans) müfredatına dahil etmiştir. Araştırma merkezinde Afrika'da yaygın olarak konuşulan üç Avrupa dili (Fransızca, İspanyolca, Portekizce) ve sekiz Afrika dili (Arapça, Bambara, Berber, Luganda, Svahili, Twi ve Zulu veya Xhosa) üzerine eğitim verilmiştir. Merkez, sosyal bilimler alanındaki akademisyenler arasında da iletişim ve iş birliğinin geliştirilebileceği bir alan sunmuştur (African Studies Association, 1961, s. 10-11). Üniversite Doğu, Batı ve Kuzey Afrika bölgelerine odaklanmakla birlikte, siyaset bilimi, antropoloji, tarih ve ekonomi alanlarında çalışmalar yürütmüştür (Brokensha, 1965, s. 4). Araştırma merkezinin kuruluş amacı göz önüne alındığında, merkezin faaliyetlerinde kamu diplomasisi ön planda tutulurken, Afrika'da sömürge sonrası dönemde eğitim reformlarıyla da doğrudan ilgilenmiştir.

3.3 Chicago Üniversitesi

Boston ve California Üniversiteleri gibi resmi bir araştırma merkezi olmasa da 1960 yılında Chicago Üniversitesi’nde sosyal bilimler alanında üç Afrikalı öğretim üyesi görev almıştır. Aynı dönemde, Afrika’daki devletlerin siyasi, sosyal, ekonomik ve idari gelişimini incelemek amacıyla “Yeni Ulusların Karşılaştırmalı Çalışmaları Komitesi” (Committee for the Comparative Study of New Nations) kurulmuştur. Bu komite, yüksek lisans ve doktora öğrencilerine ders vermenin yanı sıra, doktora öğrencilerine saha çalışmaları için burs desteği sağlamıştır (African Studies Association, 1961, s. 11). Günümüzde Afrika Çalışmaları Komitesi (The Committee On African Studies) adıyla çalışmalarını sürdüren Chicago Üniversitesi hem lisans hem de lisansüstü düzeyde eğitim vermektedir. Bölüm Başkanı Jennifer Cole, Madagaskar, sosyal ve kültürel antropoloji, toplumsal cinsiyet, Hristiyanlık, Afrika’dan Avrupa’ya Göç vb. akademik alanlarda uzmanlıkları olmakla birlikte komitede 15 öğretim üyesi görev almaktadır. Bu öğretim üyeleri, Afrika tarihi, Afrika dilleri (Svahili), sömürge öncesi devletler, kölelik, arkeoloji, göç ve din sosyolojisi gibi alanlarda çalışmalar yürütmektedir. Bunun yanı sıra, sömürge sonrası Afrika, Afrika’da insan hakları, arkeolojik alan çalışmaları, Arapça ve çeşitli Afrika dillerinde dersler vermektedir (African Studies at the University of Chicago, 2023).

3.4 Columbia Üniversitesi

Columbia Üniversitesi Afrika Araştırma Programı da Afrika halkları ve sorunları hakkında devletin bilgi sahibi olması için belirli sayıda yüksek nitelikli öğrenci yetiştirme amacıyla açılmıştır. Program doğrudan Sahra-altı Afrika’ya odaklanmıştır. Programın temel olarak amacı, öğrencileri Afrika’nın politik, sosyal ve ekonomik sorunlarıyla ilgili kariyer odaklı hazırlamaktır. Genel çerçevede program, ABD’nin dekolonizasyon süreci sonrasında yeni Afrika devletleriyle ilişkilerinde yaşanan diplomatik ve yönetsel sorunları çözmek için nitelikli insan kaynağı yetiştirmek amacıyla kurgulanmıştır. Afrika Araştırma Programı, ekonomi, tarih, siyaset bilimi, sanat tarihi ve arkeoloji, ekonomik coğrafya, müzik, hukuk ve sosyoloji bilim dallarında eğitim vermiştir. Bu bilim dallarında hangi konularda derslerin verildiğini irdelemek, Soğuk Savaş sürecinde ABD’nin hangi amaçla Afrika çalışmalarına ağırlık verdiğini de ortaya koyacaktır. 1961-62 öğretim yılında *Antropoloji’de*: Afrika’nın Dilleri, Dil Sorunları ve Sahra-Altı Afrika’nın Etnolojisi, *Sanat Tarihi’nde*: İlkel Halkların Sanatı, Sahra-Altı Afrika Sanatı ve Kongo Sanatı, *Ekonomi’de*: Afrika Ekonomik Sorunlarında Kolokyum, *Coğrafya’da*: Afrika’nın Bölgesel Ekonomisi, *Siyaset Bilimin’de*: Afrika’da Çağdaş Siyasi ve İdari Gelişme, *Tarih’te*: Modern Afrika’nın Tarihsel Arka Planı, *Hukuk’ta*: Afrika Hukukundaki Sorunlar, *Dilbilim’de*:

Karşılaştırmalı Afro-Asyatik Diller ve Svahili; *Müzik'te*: Etnik Müzik, *Sosyoloji'de* ise: Yeni Uluslarda Değişen Kurumlar derslerin yanı sıra; Fransızca, Portekizce ve Arapça dillerinde yazma ve konuşma dersleri de verilmiştir (African Studies Association, 1961, s. 11-12).

Columbia Üniversitesi'nde ilk olarak Afrika Araştırma Programı olarak kurulan merkez, daha sonra Afrika Çalışmaları Enstitüsü (Institute African Studies) adını almış ve günümüzde de Afrika'ya dair akademik çalışmalarını sürdürmektedir. Diğer üniversitelerde olduğu gibi Afrika Çalışmaları Enstitüsü de lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim vermektedir. Program kapsamında; kalkınma, diplomasi, işletme, yönetim, sosyal hizmet, gazetecilik, hukuk, insan hakları alanlarında dersler sunulmakta, ayrıca Wolof, Arapça, Pulaar, Swahili, Zulu ve Yoruba dillerinde dil eğitimi verilmektedir. 2025 Bahar döneminde lisans ve lisansüstü dersler incelendiğinde: Swahili, Yoruba, Wolof ve Zulu gibi Afrika dillerinde başlangıçtan ileri seviyeye kadar dersler sunulmaktadır. Tarih ve kültür alanında: Afrika'nın sömürgecilik öncesi dönemi, dekolonizasyon süreci, Afrikalı kadınların tarih içindeki rolü ve diaspora çalışmaları üzerine dersler bulunmaktadır. Siyaset ve kalkınma alanında Soğuk Savaş bağlamında Afrika, Pan-Afrikanizm, küresel siyaset ve Afrika'da sosyal hareketler gibi konular ele alınmaktadır. Ekonomi ve iş dünyasında Afrika'nın kalkınma stratejileri, sürdürülebilir ekonomi modelleri ve küresel iş dünyasındaki konumu üzerine dersler sunulmaktadır. Sanat ve Performans alanında ise Afrika dansı, Afro-Küba dansı ve Afrika müziği gibi disiplinlerde kültürel üretimler ve performans sanatları incelenmektedir (Columbia University Institute of African Studies, 2025).

Program, Afrika'nın tarihsel ve çağdaş dinamiklerini kapsamlı bir şekilde ele alarak, bölgeyi akademik ve profesyonel bağlamda anlamak isteyen öğrencilere güçlü bir altyapı sunmaktadır. Özellikle dil eğitimi, siyasi analiz, kalkınma politikaları ve kültürel çalışmalar alanlarında derinlemesine bir bakış açısı geliştirmeye imkân tanımaktadır.

3.5 Duquesne Üniversitesi

Soğuk Savaş döneminde ABD'de Afrika kıtasının tamamına odaklanan üniversite ve araştırma merkezleri bulunurken sadece bir bölge üzerine çalışmalarını yoğunlaştıran merkezlerde kurulmuştur. Örneğin Duquesne Üniversitesi'nde bulunan Afrika Çalışmaları Enstitüsü; coğrafya, antropoloji, siyaset bilimi, tarih ve ekonomi dallarında sadece Doğu Afrika'ya odaklanmıştır (African Studies Association, 1961, s. 12-13). Bunun yanı sıra, kıtasal veya bölgesel bir odaktan ziyade Afrika'daki belirli konular üzerine yoğunlaşan programlar da aynı dönemde oluşturulmuştur. Kennedy Misyon Okulu ve Hartford Semineri Vakfı Afrika Çalışmaları Programı'nda; Kırsal Kesimdeki Hristiyan Misyonu, Yabancı Topluluklarda Din Eğitimi, Kur'an ve İslam, Afrika'daki Müslüman bölgelerde Hristiyan Misyonu, Müslüman

bölgeler ve Modern Dünyada İslam alanlarında dersler verilmiş ve araştırmalar yürütülmüştür (African Studies Association, 1961, s. 13). 2025 yılı itibarıyla Duquesne Üniversitesi Afrika Araştırmaları Merkezi çalışmalarını aynı alanlarda sürdürmektedir.

3.6 Howard Üniversitesi

1959 yılında, Howard Üniversitesi'nin Afrika Çalışmaları Programı bünyesinde Afrika Dilleri ve Bölgesel Çalışmalar Merkezi kurulmuştur. Merkezde, Svahili ve Yoruba dillerinin yanı sıra Afrika tarihi üzerine kapsamlı bir akademik program geliştirilmiştir. Merkezde, Sahra Altı Afrika'ya odaklanan Erken Medeniyet Araştırmaları, 1500-1875 yılları arasındaki Afrika Tarihi, Afrika'da Kolonizasyon Tarihi ve 1919 sonrası Afrika Tarihi üzerine akademik çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu merkez de Ford Vakfı'nın desteğiyle faaliyet göstermiştir (African Studies Association, 1961, s. 13-14). Geçmişte Ford Vakfı tarafından desteklenen Afrika Çalışmaları Programı, günümüzde Afrika Araştırmaları Merkezi adıyla faaliyet göstermektedir. Merkez, Başlık IV Ulusal Kaynak Merkezi'nin desteğiyle çalışmalarını sürdürmekte, özellikle Doğu Afrika'da rotasyon programları, Svahili grup projeleri ve su yönetimi gibi alanlarda akademik çalışmalar ve projeler yürütmektedir. Diğer üniversitelerdeki benzer merkezlerde olduğu gibi, bu merkez de lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim vermektedir. Ayrıca, Afrika dilleri üzerine derslerin yanı sıra tarih, siyaset bilimi, antropoloji, ekonomi, İngilizce, felsefe ve sanat tarihi alanlarında akademik programlar sunmaktadır (Howard University Center For African Studies, 2025).

1958 tarihli Ulusal Savunma Eğitimi Yasası, bölgesel çalışmalar kapsamında Afrika dillerinin öğretilmesine öncelik tanımıştır. Bu doğrultuda, Columbia, California, Duquesne ve Howard üniversiteleri, Amerikan hükümeti tarafından 1964-1965 yılları arasında Afrika Çalışmaları merkezi olarak belirlenmiştir (Ferreira, 2010, s. 76).

3.7 Massachusetts Teknoloji Enstitüsü

1951 yılında kurulan Massachusetts Teknoloji Enstitüsü Uluslararası Çalışmalar Merkezi'nde, Afrika'nın ekonomik ve politik kalkınması üzerine çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu merkezin diğer merkezlerden ayrılan yönü, bölge araştırmaları kapsamında beş araştırmacıdan oluşan bir saha ekibinin 1959 yılında Kongo ve Nijerya'da araştırmalar yürütmesidir. Araştırmacıların başlıca çalışma konuları, Kongo'nun ekonomik büyümesi, Kongolu siyasi partiler, Nijerya'daki yabancı yatırımlar ve Nijerya siyasetinin ekonomik kalkınmayla ilişkisi olmuştur (African Studies Association, 1961, s. 15). Massachusetts Teknoloji Enstitüsü ve Northwestern Üniversitesi'nde olduğu gibi, yukarıda belirtilen

Columbia Üniversitesi'nde de Kongo üzerine kapsamlı bir ders içeriği bulunmaktadır. Ayrıca, programda yer alan öğretim üyeleri ve yüksek lisans öğrencileri, 1961-62 yıllarında saha araştırması yapmak üzere Nijerya ve Madagaskar'a gitmiştir (African Studies Association, 1961, s. 18). Massachusetts Teknoloji Enstitüsü ve Northwestern Üniversitesi'nde olduğu gibi, yukarıda belirtilen Columbia Üniversitesi'nde de Kongo üzerine kapsamlı bir ders içeriği bulunmaktadır. Benzer şekilde, Nijerya'ya da iki farklı üniversiteden saha araştırması yapmak üzere heyetler gönderilmiştir. Nijerya'nın, dünyada petrol üreten ülkeler arasında üst sıralarda yer alması, nüfusunun görece yüksek olması ve Sahra Altı Afrika'daki stratejik konumu, ABD için bu ülkeyle ilişkilerin geliştirilmesini önemli hale getirmiştir. Bu nedenle, akademik düzeyde bilgi üretilmesi amacıyla Nijerya araştırmaları için seçilmiştir. Nitekim ABD, Nijerya'nın 1960 yılında Birleşik Krallık'tan bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte bu ülkeyle diplomatik ilişkiler kurmuştur (U.S. Department Of State, 2025). Bu durum bir kez daha göstermektedir ki, Soğuk Savaş sürecinde ABD üniversitelerindeki akademik çalışmalar, politik karar alıcılar için kritik bir husus olarak değerlendirilmiştir.

3.8 Stanford Üniversitesi

Soğuk Savaş dönemi sırasında başka bir spesifik çalışma yürüten kurum da Stanford Üniversitesi Gıda Araştırma Enstitüsü Afrika Programı'dır. Program, Sahra-altı Afrika'daki gıda, tarım ve ekonomik kalkınmanın farklı yönleriyle ilgilenmektedir. Bu araştırma enstitüsünün önemli özelliklerinden biri, kütüphanesinde ekonomi, tarım ve beslenme alanlarında Sahra-altı Afrika'ya dair geniş bir materyal koleksiyonu bulundurmasıdır. Kütüphanede, 46 Afrika bölgesine ait genel istatistik yıllıkları ve bültenler, 36 ülkenin dış ticaret raporları ile 17 bölgenin tarım raporları ve istatistikleri bulunmaktadır. Enstitü, diğer üniversitelerde olduğu gibi, 1953-1958 yılları arasında New York Carnegie Corporation'dan, 1959-1960 yıllarında ise Ford Vakfı'ndan aldığı hibelerle Sahra-altı Afrika'da gıda, tarım ve ekonomik kalkınma sorunlarına ilişkin araştırmaların devamlılığını sağlamıştır (Duignan, 1960, s. 11-12).

Eskiden Stanford Üniversitesi'nde Gıda Araştırma Enstitüsü bünyesinde yürütülen Afrika Programı, bugün daha kapsamlı bir şekilde Afrika Çalışmaları Küresel Araştırmalar Merkezi adıyla faaliyetlerini sürdürmektedir. Merkezin direktörü Joel Cabrita, Eswatini ve Güney Afrika odaklı çalışmalar yürütmekte olup, tarih bölümünde yardımcı doçent olarak görev yapmaktadır. Merkez müdür yardımcısı Laura Hubbard ise Zambiya, Zimbabwe ve Güney Afrika üzerinde çalışmalar yürütmektedir. Merkez, Güney Afrika'da öğrencilere dil

eğitimi ve Afrika çalışmaları kursları sunmaktadır (Stanford University Center For African Studies, 2025).

4. Genel Değerlendirme ve Analiz

İncelenen sekiz üniversitede görüldüğü üzere üniversitelerde birçok disiplin kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Bu disiplinler arasında, özellikle tarih çalışmalarının Afrika Çalışmaları içerisinde nasıl gelişip kurumsallaştığının incelenmesi önemlidir. Tarih disiplini, diğer disiplinlerin bir üst çatısı niteliğinde olup, diğer disiplinlerin gelişimi tarih disiplinine doğrudan bağlı olduğu için ABD’de Afrika Çalışmaları içerisinde tarih çalışmalarının dönemsel durumunu tespit etmek önemlidir. 1950’lerin ortalarına kadar Afrika tarihi, ABD üniversitelerinin hiçbirisi tarafından çalışılmamış ve dönemin profesörlerinin hiçbirisi, üniversitelere Sahra-altı Afrika tarihçisi olarak atanamamıştır. Amerikalı yayıncılar ise Afrika tarihi ile ilgili çok az sayıda makale veya kitap yayımlamıştır. Bu duruma bağlı olarak, aynı dönemde Afrika tarihi kapsamında birkaç girişim de olmuştur. Howard Üniversitesi’nde Sahra-altı Afrika tarihi üzerine köklü kurslar açılmış, ancak Amerikan tarihi çalışmalarında Afrika tarihi çalışmalarına çok az önem verilmiştir. Örneğin, William L. Hansberry sömürge dönemi öncesi Afrika tarihi üzerine ders verirken görev süresi uzatılmamış ve fakülteden çıkarılmıştır. Bahsedilen durumlar, esasen ABD’de Afrika tarihini bir öğretim veya araştırma alanı olarak açmaya yetkin akademisyenlerin eksikliğinden kaynaklanmıştır. Bu eksiklik, başlangıçta Avrupa veya Güney Afrika’daki üniversitelerden ya da araştırma enstitülerinden görevli öğretim üyelerinin ABD’ye getirilmesiyle karşılanmıştır. Daha sonra, çalışmada bahsedildiği üzere Amerikalı öğrenciler, vakıflardan ve federal hükümetten aldıkları desteklerle Afrika tarihini incelemeye teşvik edilmiştir.

Bu noktada Ford Vakfı, diğer vakıflar arasında kaynak ayırma noktasında öne çıkmıştır. Vakıf, İkinci Dünya Savaşı sonrasında itibaren Amerikan yükseköğretiminde bölge çalışmalarının gelişmesine ve desteklenmesine önemli katkılar sağlamış ve ABD’de bölge uzmanlığının önemini kabul eden ilk büyük kurumlar arasında yer almıştır. Ek olarak, dünya çapında eğitim, araştırma ve savunuculuk alanlarında destek sağlamak amacıyla çeşitli ülkelerde Ford ofisleri açmıştır (University of Michigan, 1996). Ford Vakfı, Asya ve Yakın Doğu Çalışmalarına 1952 yılında kaynak ayırmaya başlarken, Afrika Çalışmalarına 1954 yılında fon desteği sağlamıştır. Ford Vakfı’nın Afrika çalışmalarına yönelik ilgisinin ardında ise dönemin siyasi ve ekonomik koşulları belirleyici olmuştur. Ford Vakfı’nın dönem başkanı Rowan Gaither, 1954 yılında Vakfın Yıllık Raporu’nda Afrika çalışmalarına yönelmelerinin nedenlerini açıkça ortaya koymaktadır. Başkan Rowan Gaither’in:

"Tarihin bu döneminde (1954) insan refahına yönelik herhangi bir program, ülkemizin dünya işlerine artan katılımı ve yeni uluslararası liderlik sorumluluklarımız, savaşların ve komünizmin yarattığı insani ilerleme umuduna yönelik ölümcül tehditle ilgilenmelidir. Demokrasinin, savaştan kaçınma ve barışı teşvik etme sorunlarına başarılı bir şekilde yanıt vermesi için, daha fazla insanın erişebileceği ve paylaşabileceği yabancı alanlar (bölgeler) hakkında daha fazla bilgi gereklidir" (Sutton & Smock, 1976, s. 68) ön sözü, ABD'nin genel olarak bölge çalışmalarına, özel olarak ise Afrika Çalışmalarına hangi amaçla yöneldiğini açıkça ortaya koymaktadır.

ABD'de bulunan vakıf, enstitü veya üniversiteler ilk olarak Sahra-altı Afrika'yı incelemek üzere bir hibe programı geliştirilmiş ve Altın Sahili (Gold Coast) olarak bilinen bugünkü Gana topraklarının bulunduğu bölgeyi 1954 yıllarında incelemiştir. 1966 yılına gelindiğinde, 41 Amerikalı ve Kanadalı uzmana (öğretim üyesi, araştırmacı vb.) Sahra-altı Afrika tarihi çalışması için burs verilmiştir (Thompson, 1967, s. 51-53). 1950'lere kadar Afrika tarihi üzerine çalışan veya uzmanlaşan bir kurum veya kişi bulunmazken, verilen hibeler sonrası Afrika tarihine yönelik çalışmalarda artış gözlemlenmiştir. 1959 yılında Amerikan Tarih Derneği tarafından yapılan araştırmaya göre, ABD'deki seçkin üniversitelerde (Yale, Harvard, Princeton, Columbia vb.) tarih alanında yüksek lisans ve doktora düzeyinde 1735 öğrencinin Afrika tarihi veya Afrika üzerine çalışmalar yürüttüğü belirtilmiştir. 1959'dan önceki yıllar da göz önüne alındığında, toplamda 31 Amerikan kurumunun Afrika üzerine çeşitli akademik çalışmalar yaptığı tespit edilmiştir. 1996 yılına gelindiğinde, sadece tarih değil; antropoloji, sosyoloji ve siyaset bilimi gibi alanlar da dahil olmak üzere yaklaşık bin doktora öğrencisi ABD'de Afrika üzerine akademik çalışmalar yürütmeye başlamıştır. 1951-1960 yılları arasında yalnızca 49 doktora tezi Afrika üzerine yazılmışken, 2000-2001 yıllarında bu sayı 529'a yükselmiştir. Ayrıca, Afrika Çalışmaları merkezlerinin sayısı 2002 yılında yetmişin üzerine çıkmıştır (Ferreira, 2010, s. 72).

Ford Vakfı ve Carnegie Corporation of New York'un yanı sıra, 1960'ların ortalarından 1990'lara kadar ABD'li akademisyenlerin birçoğu, Afrika Çalışmaları kapsamında eğitimlerini Ulusal Savunma Eğitim Yasası VI (Title VI) fonlarıyla desteklenen ABD kurumlarında almıştır. Tablo 1'de görüldüğü üzere Başlık VI Merkezleri tarafında fonlanan tezlerde en çok çalışılan disiplinler %50 ile Güzel Sanatlar ve Dil programı olmuş, bu disiplinleri; iletişim, tarih ve edebiyat takip etmiştir. Aynı dönem içerisinde ise Afrika yazarların en çok çalıştığı disiplin %76 ile iletişim olmuştur. Nitekim, farklı alanlarda ise Afrikalı araştırmacıların katkı oranı dikkat çekici biçimde düşüktür. Örneğin, Güzel Sanatlar alanında Title VI merkezlerinin katkısı %50 iken, Afrikalı yazar oranı yalnızca %23'tür. Benzer biçimde, Antropoloji (%24), Coğrafya (%16) ve Tarih (%27) gibi disiplinlerde de temsil düzeyi oldukça sınırlıdır. Bu durum, Afrika'yı

Soğuk Savaş Sürecinde ABD’de Afrika Çalışmaları: ABD Üniversiteleri Özelinde Kurumsallaşma Süreci

konu alan bilgi üretiminin önemli ölçüde kıta dışından, genellikle Batılı araştırmacılar tarafından gerçekleştirildiğini göstermektedir.

Öte yandan, bazı disiplinlerde daha farklı bir tablo dikkat çekmektedir. İletişim alanında %49’luk Title VI katkısına karşılık Afrikalı yazar oranı %76 gibi yüksek bir düzeydedir. Bu durum, belirli disiplinlerde kurumsal yapılar ile Afrikalı araştırmacılar arasında daha eşitlikçi ve kapsayıcı bir üretim ilişkisinin kurulabildiğini göstermektedir. Benzer şekilde, Tarım (%62), Ekonomi (%57), Dil (%52) gibi daha uygulamalı ve yerel bilgiyle iç içe geçmiş alanlarda Afrikalı akademisyenlerin üretimdeki rolü daha baskındır. Bu bulgu, Afrika’nın içsel bilgi kaynaklarının özellikle toplumsal ihtiyaçlara yönelik disiplinlerde daha görünür hale gelebildiğini ortaya koymaktadır.

Disiplin	Başlık VI Merkezleri (%)	Afrikalı Yazarların (%)
Tarım	26	62
Antropoloji	28	24
İletişim	49	76
Ekonomi	26	57
Güzel Sanatlar	50	23
Coğrafya	19	16
Tarih	47	27
Dil	50	52
Edebiyat	38	49
Felsefe-Din	9	33
Planlama	23	64
Siyaset Bilimi	26	40
Mühendislik – Çevre Çalışmaları	26	40
Sosyoloji	18	44

Tablo 1: 1995 Yılına Kadar Title VI Merkezlerinde Afrika Alanında Üretilen Tezlerin Disiplinlere Göre Yüzdesi ve Bu Disiplinlerin Afrikalı Yazarlar Tarafından Yazılanlarının Yüzdesi, (McCann, 2002, s. 33).

Yıl	Yıllık Ortalama Tez Üretimi
1951 – 1960	49
1961 – 1965	105
1966 – 1971	208
1972 – 1978	245
1979 – 1983	370
1984 – 1986	440
1987 – 1993	449
1994 – 1996	602
1997 – 1999	829
2000 – 2001	529

Tablo 2: Afrika Çalışmalarında Yıllık Ortalama Tez Üretimi, 1951-2001,

(McCann, 2002, s. 33).

Tablo 2’de görüldüğü üzere, 1999 yılına kadar Afrika alanında yazılan tez sayısında düzenli bir artış gözlemlenmektedir. Bu durum, Afrika Çalışmalarının akademisyenler tarafından desteklendiğini ve lisansüstü öğrencilerin bu alana duyduğu ilginin arttığını göstermektedir. Ayrıca, Afrika Çalışmalarının ABD’de yıllar içinde giderek daha fazla akademik ilgi gördüğünü de ortaya koymaktadır. Tablodaki veriler doğrultusunda, öğrencilerin Afrika alanında hangi konulara odaklandığını da incelemek, ABD’de Afrika Çalışmalarının zaman içindeki gelişimini anlamak açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda, örnek olarak Howard Üniversitesi’nde 1968’e kadar ve California Üniversitesi’nde 1969 yılına kadar kabul edilen Afrika ile ilgili tezler detaylı olarak incelenmiştir.

Howard Üniversitesi, Afrika kıtasına yönelik akademik üretimiyle dikkat çeken köklü kurumlardan biridir. Üniversitede yapılan çalışmalar, Afrika’nın siyasal, tarihsel, ekonomik ve kültürel boyutlarını disiplinler arası bir yaklaşımla ele almaktadır. Siyaset bilimi alanında “Pan-Afrikalıların Evrimi”, “Afrika için Amerikan Dış Politikasının Evrimi, Özü ve Sorunları, 1945-1961”, “Afrika Hükümetinde Tek Parti Sistemi” ve “Afrika Birliği” gibi çalışmalar, kıtanın modern siyasal yapılarla ilişkisini ve dış politika dinamiklerini incelemektedir. Tarih disiplini kapsamında ise “Afrika Monogenezi Üzerine Son Bilimsel Düşüncenin Tarihi”, “Modern Pan-Afrikacılık, 1945-1962” ve “Hapis ve Siyasi Liderler: Afrika Deneyimi – Nkrumah, Kenyatta, Banda” başlıklı tezler, Afrika’nın entelektüel ve liderlik tarihine ışık tutmaktadır. Sanat alanında “Afrika Sanatı Müzesi’ne Programlanmış Maruz Kalma Yoluyla Afrika’daki Tutum Değişikliğinin Ölçülmesi” başlıklı çalışma kültürel temsil ve algı konularını merkezine alırken, sosyolojide “Howard Üniversitesi’ndeki Eve Dönmek İsteyen veya Dönmek İstemeyen

Soğuk Savaş Sürecinde ABD’de Afrika Çalışmaları: ABD Üniversiteleri Özelinde Kurumsallaşma Süreci

Afrikan ve Jamaikalı Öğrencilerin Özellikleri” başlıklı araştırma diaspora deneyimini ve aidiyet meselelerini tartışmaktadır. Ekonomi disiplini de “Avrupa Ortak Pazarı ve Afrika’nın Az Gelişmiş Bölgeleriyle Bağlantılı Sorunlar” ile “Afrika ve Kapitalizmin Yükselişi” gibi çalışmalarla Afrika’nın küresel ekonomiyle ilişkilerini sorgulamaktadır. Bu çalışmalar, Howard Üniversitesi’nin Afrika çalışmalarında hem kurucu bir rol oynadığını hem de farklı disiplinlerde kıtaya yönelik çok yönlü ve derinlikli analizler geliştirdiğini ortaya koymaktadır.

Howard Üniversitesi’nde yukarıda bahsi geçen ana konular çalışılırken; Mısır, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Etiyopya, Gabon, Gana, Gine, Kenya, Liberya, Libya, Malavi, Fas, Nijerya, Senegal, Sierra Leone, Somali, Güney Afrika, Sudan, Tanzanya ve Uganda gibi ülkeler üzerine de ayrıca yoğunlaşmıştır. Bu ülkeler arasında özellikle Gana, Kenya ve Nijerya üzerine, belirtilen tarihler arasında çok sayıda tez çalışması yapılmıştır. Sadece Nijerya özelinde, 1969 yılına kadar Howard Üniversitesi’nde 32 tez çalışması gerçekleştirilmiştir. Bunun yanı sıra, ülkeler yerine Doğu Afrika, Afrika Boynuzu ve Batı Afrika gibi bölgelere odaklanan tez çalışmaları da yürütülmüştür (Garlick, 1968, s. 259-268). Howard Üniversitesi örneğinden şu yorumlar çıkarılabilmektedir; a) ABD’de Afrika Çalışmalarının kurumsallaşmaya başladığı 1950’lerin başlarından 1968’e kadar geçen kısa sürede, yüksek lisans ve doktora düzeyinde çeşitli disiplinlerde tezler üretildiği, b) Çalışmaların özellikle bazı alanlara (örneğin, siyaset bilimi), bölgelere (Batı Afrika, Doğu Afrika ve Afrika Boynuzu) ve ülkelere (Gana, Kenya ve Nijerya) yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durum, 18 yıllık süre içinde Afrika Çalışmaları alanında derinlemesine uzmanlık çalışmalarının yürütüldüğünü göstermektedir. Kısa süre içinde bir üniversitede kapsamlı lisansüstü tez çalışmalarının gerçekleştirilmesi, ABD’de Afrika Çalışmalarının hızla geliştiğine işaret etmektedir. Ancak, bu çalışmaların bazı vakıflar, dernekler veya hükümet fonları tarafından desteklendiği gerçeği de göz ardı edilmemelidir.

Berkeley’deki California Üniversitesi ise Afrika çalışmalarında özellikle Sahra-altı Afrika’ya odaklanan tezlerle öne çıkmaktadır. Üniversitede yürütülen yüksek lisans ve doktora araştırmaları, kıtanın siyasal, ekonomik, tarihsel ve toplumsal yönlerini derinlemesine incelemektedir. Siyaset bilimi alanında “Pan-Afrika Hareketi: Yirminci Yüzyılda Örgüt ve Toplum Arayışı”, “Afrikan Liderlerin Siyasi Kavramları” ve “Fransız-Afrika Topluluğu” başlıklı tezler, Afrika’nın siyasal örgütlenme biçimlerini ve Fransa ile olan sömürge sonrası ilişkilerini ele almaktadır. Ekonomi disiplini de “Sahra-altı Afrika’ya Atıfta Bulunarak Kalkınma ve Ekonomik Kalkınma” çalışması, bölgenin kalkınma süreçlerini değerlendirmektedir. Sosyoloji alanında yapılan “Doğu ve Batı Afrika’da Etnik İşgücü Ayrımı” tezi, etnisite ve ekonomik yapılar arasındaki ilişkileri irdelemektedir. Tarih disiplini kapsamında

“Portekizliler ve Doğuya Giden Ticaret Yolları” adlı tez, Afrika’nın erken dönem dış ticaret bağlantılarını analiz etmektedir. Antropoloji alanındaki “Batı Afrika Kabileleri: Senegal’den Angola’ya” başlıklı araştırma, bölgesel kültürel çeşitliliğe ışık tutarken, uluslararası ilişkiler disiplini ise “Afrika’nın Dünya Siyasetindeki Yeni Rolü” adlı çalışmayla kıtanın küresel siyasal düzende artan önemini değerlendirmektedir. Bu tezler, California Üniversitesi’nin Afrika çalışmalarına disiplinler arası ve bölgesel odaklı bir katkı sunduğunu göstermektedir.

Her iki üniversite, Afrika Çalışmaları alanında kurumsallaşma açısından gelişim göstermiş ve her biri belirli ülkelere odaklanmıştır. Odaklanılan ülkeler göz önüne alındığında, neden bu ülkelerin seçildiğine dair birkaç güçlü ihtimal öne çıkmaktadır. İlk olarak, Soğuk Savaş sürecinde ABD ile SSCB arasında bu ülkeler veya bölgeler üzerinde bir rekabet söz konusu olmuştur. İkinci olarak, çalışılan ülkelerin bazıları -örneğin Nijerya- petrol açısından oldukça zengin olduğundan, ABD bu ülkeler üzerinde daha etkili bir politika geliştirmek amacıyla akademik düzeyde bilgi ihtiyacını karşılamayı hedeflemiştir. Bahsi geçen tüm bu hususlar üzerine, Güney Afrikalı antropolog Prof. David W. Brokensha’da aynı dönemde kurulan Afrika Çalışmaları programları için bazı tespitlerde bulunmuş ve mevcut durumu özetlemiştir. Brokensha, ilk olarak Afrika Çalışmaları programlarının bir merkez veya komite biçiminde kurulduğunu belirtmiş ve bu durumun, farklı disiplinlerdeki kişileri bir araya getirmek için idari bir araç olarak kullanıldığını ifade etmiştir. Kurulan fakültelerin temel olarak siyaset bilimi, tarih, antropoloji, ekonomi, coğrafya ve sosyoloji disiplinlerinden oluştuğunu vurgulamıştır. Brokensha aşağıda yer alan tespitlerde de bulunmuştur:

a) Çoğu üniversitede, Sahra-altı Afrika’nın Hükümeti ve Siyaseti, Ekonomik Antropolojideki Sorunlar, Doğu Afrika Halkları ve Batı Afrika Tarihi gibi dersler verilmiştir. b) Belirli bir disiplinde ve bölgede uzmanlaşmış birçok program kurulmuş, çoğu program ise sosyal bilimler alanında lisansüstü seviyede yer almıştır. c) Bazı üniversitelerde ise Afrika Çalışmalarına yönelik özel bir derece veya sertifika programları geliştirilmiştir. d) Çoğunlukla yeterli olmak üzere az sayıda belirli konularda uzmanlaşmış kütüphaneler kurulmuştur. e) Programlarda öğretim üyeleri ve öğrenciler için disiplinler arası seminerler düzenlenmiştir. f) Başarılı öğrencilere burslar verilmiş, Afrikalı öğrencilerin sayısı ise artmıştır. Bazı üniversitelerde ise Afrika’nın yerel düzeyinde eğitimler verilmiştir (Dressel, 1966, s. 70-71).

Bahsi geçen değerlendirmelere katkı olarak, ekte yer alan Tablo 3’te görüldüğü üzere 1968-1969 akademik yılına gelindiğinde birçok üniversite Afrika Çalışmaları alanında kısa sürede önemli bir mesafe kat etmiştir. Yaklaşık 20 yıl içinde, üniversiteler sistemli bir şekilde çalışmış ve bazıları belirli bölgelerde uzmanlaşırken, diğerleri Afrika kıtasının tamamına yönelik

Soğuk Savaş Sürecinde ABD’de Afrika Çalışmaları: ABD Üniversiteleri Özelinde Kurumsallaşma Süreci

çalışmalar yürütmüştür. Bu tabloda dikkat çeken bir diğer nokta ise üniversitelerin, dil eğitimi konusunda Afrika’nın yerel dillerine ağırlık vermiş olmalarıdır. Bölgelere odaklanan üniversiteler, programlarına yerel dillerin yanı sıra sömürgeci devletlerin resmi dillerini de dahil etmişlerdir. ABD’de Afrika Çalışmalarının kurumsallaşma süreci, Afrika kıtasındaki ülkelerin dekolonizasyon süreçleriyle paralel olarak ilerlediğinden, sömürgeci devletlerin dilleri de öğretilmiştir. Benzer şekilde Tablo 3’te, üniversitelerin odaklandığı bölgeler, verdikleri dil eğitimleri, uzmanlaşmış öğrenci sayısı ve hangi disiplinlerde eğitim verdikleri önemli bir yer tutmaktadır. Bu doğrultuda, Derya Göçer “21. Yüzyıl Bölge Çalışmaları: Üç Yaklaşım” başlıklı makalesinde çalışılan disiplinleri bölge çalışmaları ekseninde şu şekilde yorumlamaktadır:

“Bölge çalışmaları her zaman bir ‘yer’ bilgisinin peşindedir. Örneğin, otoriter rejimleri, siyaset bilimi yerine bölge çalışmaları alanında çalışmanın nedeni, bölge çalışmalarının bir bölgede otoriterliği, coğrafi, tarihsel ve kültürel bağlamı içinde bütüncül bir şekilde anlamaya çalışmasıdır, ...amaç öncelikle Ortadoğu’daki otoriterliği anlamaktır” (Göçer, 2022, s. 362).

Tablo 3’te yer alan disiplinler de öncelikle Afrika kıtası içerisinde değerlendirilmektedir. Örnek olarak, Göçer’in de belirttiği gibi, Boston Üniversitesi Kuzey Afrika Çalışmalarında Siyaset Bilimi disiplini kapsamında bir program yürütüyorsa, bu programın öncelikli amacı Kuzey Afrika devletlerinde siyaset biliminin incelenmesidir. Bu husus, Soğuk Savaş süreci, ABD’nin bölge çalışmalarına jeo-stratejik bakışı ve Burawoy’un bilgi üretim kategorileri açısından değerlendirildiğinde¹, ABD üniversitelerinde Afrika Çalışmaları kapsamında üretilen bilgi, araçsal ve akademi dışı bir bilgi olarak karşımıza çıkmaktadır (Burawoy, 2007, s. 140). Daha açık bir ifadeyle, Kuzey Afrika’daki hükümet sistemleri veya Kuzey Afrika devletlerinin dış politikaları çalışılırken, amaç, siyaset yapıcılara bilgi üretmektir. Bu yıllarda, Amerika’daki üniversitelerdeki akademisyenler, politikacıların uygulayacağı stratejilerin doğru hedefe ulaşması için politikaların uygulanabilirliğini ve verimliliğini artırma doğrultusunda bilgi üretmişlerdir. Ana akım bölge çalışmalarında üretilen bilgiler, çoğunlukla siyasi karar alma mekanizmalarının ihtiyaç duyduğu bilgiyi ürettiği için (Göçer, 2022, s. 367), -bu çalışmanın incelemiş olduğu yıllar baz alınır- ABD üniversitelerinde Afrika Çalışmaları, ana akım bölge çalışmaları kapsamına girmektedir.

Bahsi geçen değerlendirmelerin yanı sıra, ABD’de Afrika Çalışmalarının kurumsallaşma süreci içerisinde birçok üniversite, fon desteği aldığı için belirli temel sorunlarla da

¹ Burawoy bilgi üretim kategorilerini dörde ayırmıştır. Bu bilgiler; profesyonel, eleştirel, siyasa ve kamu/müşterektir. Profesyonel bilgi; diğer bilim insanları için üretilen bilgi, eleştirel bilgi; mevcut bilgileri dönüştürmek için üretilen bilgi, siyasa bilgi; siyasi yapıcılar için üretilen bilgi olmakla birlikte kamu/müşterek ise kamuyu bilgilendirmek için üretilen bilgidir (Burawoy, 2007, s. 140-141).

karşılaşmıştır. Öncelikle, ABD'nin Afrika Çalışmalarını yalnızca Soğuk Savaş stratejisi bağlamında desteklemesi, Amerikan akademisinde ciddi tartışmalara yol açmıştır (Ferreira, 2010, s. 76). Bu durumu destekler nitelikte, 1962 yılında ABD Dışişleri Bakanlığı'nın raporunda, Afrika'nın "*Çin-Sovyet bloğu ile komünist olmayan dünya arasındaki rekabette manevralara açık en büyük alan*" olduğu belirtilmiştir (Ferreira, 2010, s. 75). Raporda yer alan bu ifadeler, ABD'nin bölge çalışmalarını siyasi yapıcılara bilgi üretme amacıyla odaklandığını göstermektedir. Diğer yandan, ABD üniversitelerinde bölge çalışmaları kapsamında Afrika Çalışmalarının gelişimi için insan kaynağının hangi niteliklere sahip olması gerektiğine dair belirli kurallar oluşturulmamıştır. ABD'de bölge çalışmaları geliştirme programları da aynı dönemde belirli kuruluşlar tarafından desteklendiği için finansman rekabeti içinde kalmıştır. Bu sebeple üniversiteler, öğrencileri çekmek ve finansman rekabeti içinde öne çıkmak amacıyla dünya genelinde, özellikle Belçika ve İngiltere'den gelen çalışmalarını ünlü akademisyenleri işe almak istemiş, birçok merkez ve program kurulmuş ve çok sayıda doktora öğrencisine burs verilmiştir.

Bölge çalışmalarındaki bu politik hamleler, üniversitelerdeki fakültelerin değerini bir öğretim üyesinin yıllık maaşına düşürmüştür. Bu sebeple, politik hamleler için kurulan fakültelerde teori çalışmaları, bazı yerlerde çok az, bazı yerlerde ise hiç gelişmemiştir. Ancak, 1960'larda bazı doktora öğrencileri, siyasi düzeyde ideoloji içeren ve ABD'nin küresel çıkarları için üretilen bilgidен rahatsız olduklarını belirtmiş ve teori alanında çalışmalar yapmışlardır (Jewsiewicki, 2007, s. 132-133). Öte yandan, ABD'de Afrika Çalışmalarına yönelik en büyük ve en etkili kuruluş olan Afrika Çalışmaları Derneği'nin (African Studies Association) yönetim süreçlerinde çoğunluğu beyaz akademisyenlerden oluşan bir kadro görev alırken, 1960'larda derneğin karar alma mekanizmasında yalnızca bir siyah araştırmacı yer alabilmiştir. Ayrıca, yıl içinde düzenlenen konferansların süreçleri beyaz akademisyenler tarafından yönetilmiş ve Afrika ile ilgili çalışmalar, Afrika tarihi dışarıda tutularak, siyaset bilimi ve antropoloji alanlarında gelişmiştir. Aynı dönemde kıta genelindeki politik olaylara ise ortak bir tavır alınmaması, ABD'de Afrika Çalışmalarının kurumsallaşma süreçlerine yönelik ciddi eleştirilerin yükselmesine yol açmıştır (Tepeciklioğlu, 2019, s. 130).

ABD'de Afrika Çalışmalarının kurumsallaşma süreci Soğuk Savaş dönemine denk geldiği için, ABD'nin bölge çalışmalarını bahsi geçen bağlamda değerlendirmesi makul karşılanmaktadır. Ayrıca, genel olarak bölge çalışmaları ve özelde Afrika Çalışmaları, ABD'de belirli vakıf, dernek veya kuruluşlar tarafından bir amaç doğrultusunda desteklendiği için, üretilen bilgi çoğunlukla ABD'nin Afrika'daki çıkarlarıyla bağlantılı olmuştur. Yukarıda bahsedildiği gibi, ABD üniversitelerindeki tartışmaların bir kısmı, üretilen bilgilerin yalnızca

siyasi yapıcılar için kullanılması yönündedir. ABD üniversitesindeki bu eleştiriler, temelde akademinin siyasetten bağımsız olamayışına yöneliktir.

Sonuç

ABD’de Afrika Çalışmalarının gelişimi, 1960’lardaki Amerikan dış politikası, uluslararası jeopolitik ve siyasi koşullar, Afrika’nın dekolonizasyon sonrası sömürgesizleşmesi ve Soğuk Savaş’tan etkilenmiştir. Bu çalışmaların iç dinamiği, güçlü disiplinlerarası içeriklerle ve uzun süreli saha çalışmaları sonucunda ivme kazanmıştır. ABD’de bölge çalışmaları modeli, Afrika Çalışmalarını belirli alanlarda başarıya ulaştırmış, ABD üniversitelerinin müfredatlarını küreselleştirmiş ve özellikle tarih bölümlerini uluslararasılaştırmıştır. Afrika Çalışmaları ilerleyen dönemlerde Amerikan akademisi için hayati bir konuma gelmiştir. Bu önemin kanıtı olarak, ilerleyen yıllarda ABD’de tarih alanında Afrika’da uzmanlaşmış en az iki öğretim üyesi olmayan bölüm kalmamıştır (Ferreira, 2010, s. 82). Çalışmada görüldüğü üzere, ABD, Soğuk Savaş sürecinde Afrika Çalışmalarına akademik düzeyde ağırlık vermiştir. Bu karar, Marksist ve Komünist yazıların etkisini aşma amacı gütmüş, Ford Vakfı gibi Amerikalı fon sağlayıcıları aracılığıyla, küresel komünizme karşı mücadele nedeniyle bu alanda finansal destek sağlanmıştır (Msindo, 2020, s. 8). ABD, küresel komünizmin etkisini kırmak amacıyla, akademinin ürettiği bilgiye büyük bir ihtiyaç duymuş ve Afrika Çalışmalarını yüksek miktarda fonla desteklemiştir. Bu duruma farklı bir açıdan bakıldığında, Afrika çalışmalarının kurumsallaşmasının büyük ölçüde dış kaynaklara dayanması, alanın sürdürülebilirliğini kırılgan hâle getirmiş; finansman kaynaklarında yaşanacak herhangi bir değişiklik ya da kesinti, kurumsal yapıların devamlılığını tehdit eder duruma getirmiştir.

Çalışmada yer alan ve incelenen üniversitelerdeki Afrika araştırma programları göz önüne alındığında, ABD, Batı Avrupa dışındaki bölgelere siyasal ve ekonomik alanlarda önemli miktarda kaynak ayırmış olsa da antropoloji, tarih, sosyoloji, edebiyat gibi alanlara yeterince kaynak ayırmamıştır (Anderson, 2019, s. 40). Bu durumun nedeni ise, ABD’nin bölgelere dış politika çıkarları doğrultusunda yaklaşması ve ihtiyaç duyduğu bilginin öncelikle siyasal ve ekonomik alanda gelişmesidir. Bu, Afrika Çalışmalarında antropoloji, tarih veya sosyoloji disiplinlerinin gelişmediği anlamına gelmemektedir. Birçok üniversite, özellikle Afrika tarihi ve edebiyatı üzerine çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bahsi geçen çalışmaların yanı sıra Soğuk Savaş süreci içerisinde gelişen dinamikler ABD’nin bölge çalışmalarına doğrudan etki ettiği için ABD, güvenlik kaygıları nedeniyle Doğu Avrupa ve Ortadoğu gibi jeopolitik önemi bulunan bölgelere bir süre daha ağırlık vermiş ve Afrika Çalışmalarının bir dönem ikincil plana düştüğü de olmuştur (Schraeder, 1994, s. 5). Ek olarak disiplinlere göre Afrikalı yazarların temsil

oranlarına bakıldığında da antropoloji, tarih ve güzel sanatlar gibi Afrika'nın kültürel ve tarihi belleğiyle doğrudan ilişkili alanlarda Afrikalı akademisyenlerin oldukça düşük oranda yer aldığı görülmektedir. Bu durum, belirli disiplinlerde bilginin ne tür sorularla üretileceğinin ideolojik olarak yönlendirildiğini düşündürmektedir.

Genel olarak bakıldığında, ABD ana akım bölge çalışmaları kapsamında Afrika Çalışmalarına odaklanmış ve üniversiteler bu doğrultuda şekillenmiştir. Kısa sürede kapsamlı programlar geliştiren ABD üniversitelerinin, Afrika Çalışmaları kapsamında derinlemesine çalışmalara odaklandığı görülmektedir. Üniversiteler yalnızca teorik çalışmalarla sınırlı kalmayıp, fonlar sayesinde saha araştırmaları da yapmıştır. Bu fonların aynı dönem içerisinde tartışmalara yol açtığı görülmekle birlikte, eleştirel bölge çalışmalarının² akademi içerisinde geliştiği de belirginleşmiştir.

Kaynakça

- African Studies Association. (1961, Mayıs). African Studies in the United States. *African Studies Bulletin*, 4(2), s. 9-20.
- African Studies at the University of Chicago. (2023, 01 02). *Faculty*. The Committee On African Studies: <https://africanstudies.uchicago.edu/people/> adresinden alındı
- Anderson, B. (2019). *Sınırları Aşarak Yaşamak: Bir Sosyal Bilimcinin Yaşamından Anılar*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Bennett, N. R. (1968). African Studies in the United States. *African Studies Bulletin*, 11(1), 83-127.
- Besi, A., Hanhimâki, J. M., Maiolo, J. A., & Schulze, K. E. (2012). *20. Yüzyılın Uluslararası Tarihi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Boston University. (2025, 03 09). *African Studies Center*. Pardee School Of Global Studies Afrinca Studies Center: <https://www.bu.edu/africa/> adresinden alındı
- Boston University. (2025, 3 9). *The African Studies Center at Boston University: A Historical Sketch*. The African Studies Center (ASC) at Boston University : <https://www.bu.edu/africa/files/pdf/historicalskech1.pdf> adresinden alındı

² Eleştirel Bölge Çalışmaları, Ana Akım Bölge Çalışmalarının siyasaya bilgi ürettiği için bir karşılık olarak gelişmiştir.

Soğuk Savaş Sürecinde ABD’de Afrika Çalışmaları: ABD Üniversiteleri Özelinde Kurumsallaşma Süreci

- Boston University African Studies Center. (2022, 12 11). *African Studies Center Fredrick S. Pardee School Of Global Studies*. African Studies Center: <https://www.bu.edu/africa/> adresinden alındı
- Brokensha, D. W. (1965). African Studies in the United States. *African Studies Bulletin*, 8(1), 1-28.
- Burawoy, M. (2007). Open the Social Sciences: To Whom and For What. *Portuguese Journal of Social Science*, 6(3), 137-146.
- Clarce, J. H. (1969, 5). African Studies in the United States, An Afro-American View. *Africa Today*, s. 10-12.
- Columbia University Institute of African Studies. (2025, 09 03). *Courses offered*. Columbia University Institute of African Studies: <https://ias.columbia.edu/node/796> adresinden alındı
- Dressel, C. A. (1966). The Development of African Studies in the United States. *African Studies Bulletin*, 9(3), 66-73.
- Duignan, P. (1960). The Africa Collections at Stanford University. *African Studies Bulletin*, 3(4), 11-15.
- Ferreira, R. (2010). The Institutionalization Of African Studies In The United States: Origin, Consolidation And Transformation. *Revista Brasileira de História*, 30(59), 71-88.
- Fingar, T. (2018). American Foreign Policy in Transition: From Cold War Consensus to Controversy and Confusion. *Stanford University*, 1-12.
- Garlick, P. C. (1968). Theses on Africa Accepted by Howard University Washington, D. C. *African Studies Bulletin*, 11(3), 259-268.
- Göçer, D. (2022). 21. Yüzyıl Bölge Çalışmaları: Üç Yaklaşım. *Alternatif Politika*, 14(2), 359-382.
- Hoehn, R. P., & Judson, J. (1969). Theses on Sub-Saharan Africa Accepted by the University of California at Berkeley. *African Studies Bulletin*, 12(2), 157-166.
- Howard University Center For African Studies. (2025, 03 09). *Academic Programs*. Center For African Studies: <https://cfas.howard.edu/academics/academic-programs> adresinden alındı

- Huat, C. B., Dean, K., Engseng, H., Chong, H. K., Rigg, J., & Yeoh, B. (2019). Area Studies and the Crisis of Legitimacy: A View From South East Asia. *South East Asia Research*, 27(1), 31-48.
- Institute Of African Studies Columbia University. (2023, 01 02). *Courses*. Institute Of African Studies Columbia University: <https://ias.columbia.edu/courses> adresinden alındı
- Jewsiewicki, B. (2007). African Studies: France and the United States. P. T. Zeleza içinde, *The Study of Africa—Vol. II: Global and Transnational Engagements* (s. 127-146). Oxford: Council for the Development of Social Science Research in Africa.
- Katzenstein, P. J. (2001). Area and Regional Studies in the United States. *Political Science and Politics*, 34(4), 789-791.
- McCann, J. C. (2002). Title VI and African Studies: Prospects in a Polycentric Academic Landscape. *African Issues*, 30(2), 30-36.
- Msindo, E. (2020, Şubat 19-21). African Studies and its Configurations: Histories, Challenges and Opportunities. Kenya, Afrika: African Studies Centre, Rhodes University, RSA.
- National Museum of American Diplomacy. (2024, 04 26). *Cold War Diplomacy*. National Museum of American Diplomacy:
- Ohaegbulam, F. U. (1992). The United States and Africa after the Cold War. *Africa Today*. *Indiana University Press*, 39(4), 19-34.
- Sander, O. (2013). *Siyasi Tarih (1918-1994)*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Schraeder, P. J. (1994). *United States Foreign Policy Toward Africa Incrementalism, Crisis And Change*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Stanford University Center For African Studies. (2025, 03 09). *Get to Know Us*. Stanford University Center For African Studies: <https://africanstudies.stanford.edu/academics/courses> adresinden alındı
- Sutton, F. X., & Smock, D. R. (1976). The Ford Foundation and African Studies. *Cambridge University Press*, 6(2/3), s. 68-72.
- Tepeciklioğlu, E. E. (2019). *Türk Dış Politikasında Afrika: Temel Dinamikler, Fırsatlar ve Engeller*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Soğuk Savaş Sürecinde ABD’de Afrika Çalışmaları: ABD Üniversiteleri Özelinde Kurumsallaşma Süreci

- Thompson, L. M. (1967). African History in the United States. *African Studies Bulletin*, 10(1), 51-56.
- U.S. Department of State. (2025). *U.S. Relations With Nigeria*. U.S. Department of State.
- UCLA African Studies Center. (2022). *Home*. UCLA African Studies Center: <https://www.international.ucla.edu/asc> adresinden alındı
- University of Michigan. (1996). *Ford Foundation Gives Support to International and Area Studies*. The Journal Of The international Institute.
- Zezeza, P. T. (2011). Building Intellectual Bridges: From African Studies and African American Studies to Africana Studies in the United States. *Africa Focus*, 2(24), 9-31.

Ekler

Üniversite İsmi	Odaklandığı Bölge	Çalışmış Olduğu Ana Disiplinler	Literatüründe Yer Alan Afrika Dili	Afrika Konusunda Uzmanlaşmış Öğrenci Sayısı
Boston Üniversitesi	Kuzey Afrika	Tarih, Sosyoloji, Antropoloji, Siyaset Bilimi, Ekonomi, Arkeoloji ve Coğrafya.	-	40-50
California Üniversitesi	Afrika'nın Tamamı	Siyaset Bilimi ve Antropoloji Temel Disiplin, Ekonomi ve Tarih'te ek olarak sunulmaktadır.	Arapça	175
Chicago Üniversitesi	Sahra-altı Afrika	Antropoloji, Afrika Dinleri, Eğitim, Etiyopya Çalışmaları, Coğrafya ve Siyaset Bilimi	Arapça	Yaklaşık 50
Columbia Üniversitesi	-	Antropoloji, Sanat Tarihi, Ekonomi, Eğitim, Coğrafya, Tarih, Hukuk, Müzik, Siyaset Bilimi ve Sosyoloji	Hausa ve Swahili	100 +
Duke Üniversitesi	Sahra-altı Afrika	Siyaset Bilimi, Tarih, Ekonomi ve Sosyoloji	Düzenli bir eğitim yoktur, ancak lisansüstü öğrencilerin Afrika dili programlarına başka yerlerde katılmalarını sağlamak için hibeler mevcuttur.	17
Duquesne Üniversitesi	Sahra-altı Afrika	Dil, Antropoloji, Sanat, Ekonomi, Eğitim, Coğrafya, Tarih ve Edebiyat	Hausa, Lingala, Svahili ve Arapça	84
Florida Üniversitesi	Sahra-altı Afrika'nın Güneyi	Siyaset Bilimi, Tarih, Antropoloji ve Coğrafya	Swahili, Arapça, Afrikaans, Portekizce ve Fransızca	13

Soğuk Savaş Sürecinde ABD’de Afrika Çalışmaları: ABD Üniversiteleri Özelinde Kurumsallaşma Süreci

Houston, Rice, Texas Southern Üniversiteleri	-	Tarih, Siyaset Bilimi, Psikoloji, Antropoloji, Sosyoloji, Ekonomi, Sanat ve Dil	Arapça, Hausa, İbo, Svahili	120
Indiana Üniversitesi	Batı ve Fransızca konuşan Afrika Bölgeleri	Antropoloji, Afrika Sanatı, İşletme, Karşılaştırmalı Edebiyat, İletişim, Ekonomi, Eğitim, Etnomüzikoloji, Folklor, Coğrafya, Tarih, Dilbilim ve Siyaset Bilimi.	Arapça, Fon, Hausa, Svahili, Temne, Twi, Dyula, Susu, Koyun, İbo, Wolof	545
Lincoln Üniversitesi	Güney ve Doğu Afrika	Bağımsız Afrika Siyaseti, Bağımsız Olmayan Afrika Siyaseti, Kuzey Afrika Tarihi ve Siyaseti, Afrika Felsefesi, Tarih, Etnoloji, Afrika Uygarlığı, Ekonomi ve Dilbilim	Svahili, Portekizce, genel dilbilim	-

Tablo 3: 1968-1969 Akademik Yılı’nda ABD’deki Üniversitelerde Afrika Çalışmalarına Dair Bilgiler, (Bennett, 1968).